

اقتصاد مقاومتی از کدام راه

۱۳۹۸

عبد الحمید شمس

مقدمه

□ واژه و یا اصطلاح اقتصاد مقاومتی اولین بار در دیدار کارآفرینان با مقام رهبری در شهریور سال ۱۳۸۹ مطرح گردید. در این دیدار، ایشان «اقتصاد مقاومتی» را معنا و مفهومی از کارآفرینی معرفی و برای نیاز اساسی کشور به آن را نیز دو دلیل «فشار اقتصادی دشمنان» و «آمادگی کشور برای جهش» را معرفی نمودند.

□ تأکید بر نیاز به کارآفرینی از یک سو، و گرایش به ادغام در تجارت جهانی از سوی دیگر و گرایش برخی از مسئولان نظام به اقتصاد بازار، بویژه بعد از تغییر اصل ۴۴ (در سال ۱۳۸۶) و وارد شدن نیمه رسمی ایران به جرگه نظام سرمایه داری، برخی از محافل طرفدار اقتصاد بازار را متقاعد نمود که اقتصاد مقاومتی، همان پیاده کردن سیاست های تعدیل است!

مقدمه

- اما تأکید بر رویکرد جهادی و آمریکا ستیزی و تلاش برای ایجاد «رشد در شرایط فشار» بیرونی و مقابله با تحریم های غرب ، بویژه آمریکا، نیز این ابهام را بوجود آورد که اقتصاد مقاومتی یعنی اقتصاد دفاعی - جنگی!!

بیان مسئله

□ یکی از محوری ترین بحث هایی که از ۶۰ الی ۷۰ سال گذشته روی آن تأکید شده است، خروج از «اقتصاد تک محصولی» و رهایی کامل از وابستگی به نفت بوده است.

□ اما مسئله حادی که در سالهای اخیر با آن روبرو هستیم، تحریم اقتصادی آمریکا می باشد.

□ یکی دیگر از مسائل کشور تناقضات موجود در سیاست های اقتصادی، پولی، ارزی، مالی، اشتغال و تولید می باشد که خود زائیده «ناشایست سالاری» و «حاکمیت دوگانه» است!

□ بنابر این مهمترین مسائلی ای که ایران درگیر آنهاست اما اقتصادی نیست ولی روی اقتصاد تأثیر داشته و هر گونه برنامه ریزی را زیر سؤال می برد، مربوط است به ساختار قدرت، از یک سو، و وجود تنش در روابط ایران با دیگر کشورها می باشد.

مهمترین هدف اقتصاد مقاومتی

□ مهمترین رسالت اقتصاد مقاومتی از دید گاه نظام:

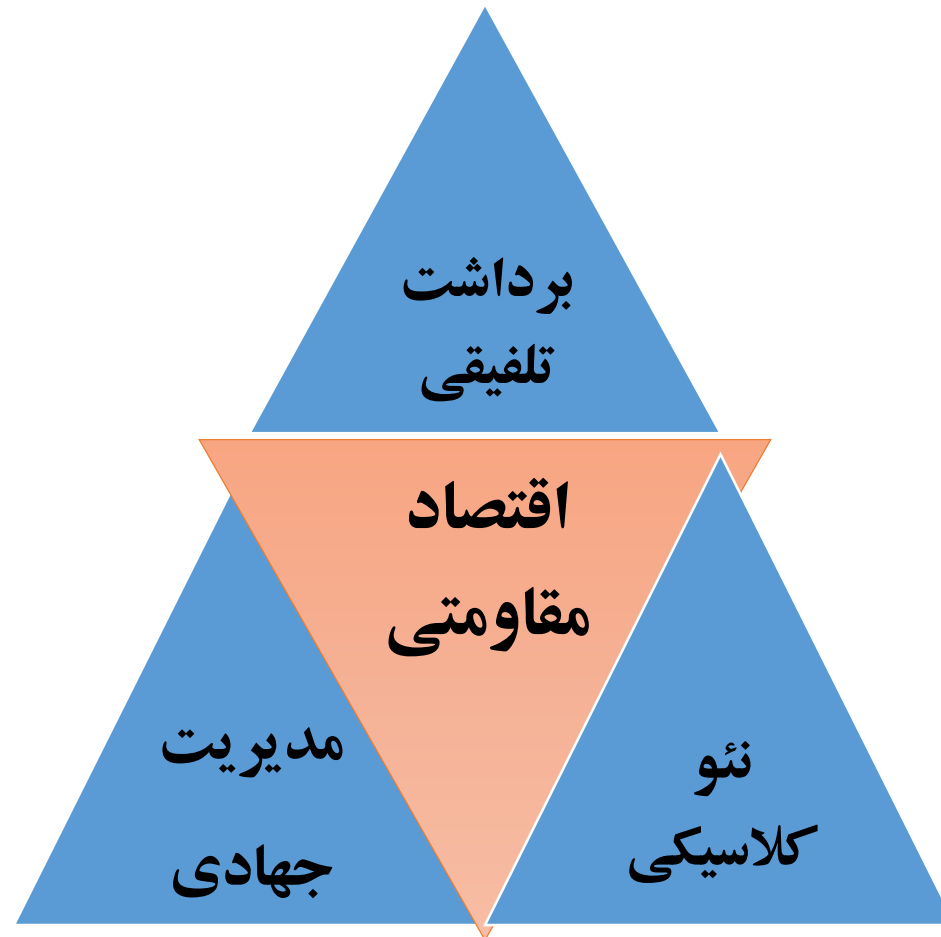
تداوم رشد در شرایط فشار بیرونی است: یعنی برپایی اقتصادی که بتواند در شرایط فشار، تحریم و دشمنی ها بیرونی، رشد و شکوفایی ایجاد کند!

□ این دید گاه نمی گوید اول **بیانیم** **ضمن الگو برداری** از کشور های موفق، **مانند چین**، **تنش زدایی بیرونی** انجام دهیم، سپس با برپایی یک نظام اقتصادی با **«بازار آزاد محدود»**، با دیگران رقابت کنیم و رشد و شکوفایی ایجاد کنیم! **نه! میگوید:**

□ دشمنی ها، خصومت ها سر جایش باشد، **«استخوان ها» در داخل و خارج از کشور، «لای زخم» ها باقی بماند**، حالا ما بیانیم در این شرایط تلاش کنیم تا به رشد و توسعه برسیم!!

به این می گویند اقتصاد مقاومتی با
رویکرد جهادی

سه برداشت از اقتصاد مقاومتی

برداشت جهادی از اقتصاد مقاومتی

□ برخی اقتصاد مقاومتی را مترادف با «اقتصاد دفاعی» دانسته، تلاش برای:

- خود کفایی مطلق،

- بسیج نیروهای مولد برای مقابله با دشمن؛

- کنترل بازار پولی و جلوگیری از رشد تورم؛

- بستن بازار اوراق بهادار برای پرهیز از فلج شدن کامل اقتصاد...؛

- جیره بندی کالاها و اساسی...؛

- «تکمیل تمام ابر زنجیره های تولیدی و خدماتی» - با هدف بی نیازی به خارج - را در دستور کار قرار می دهد.

□ بطور کلی بی نیاز از دنیا و بستن درها به روی خود، از ویژگی های اقتصاد دفاعی این جریان انقلابی بشمار می آید.

بدین ترتیب دانسته و یا ندانسته الگوی این اشخاص
کره شمالی است: کشوری که دنیا از او می ترسد، درها را بسته
و بطور ناموفقی بر «خود کفایی مطلق» نظر دارد.

مصادق‌هایی از اقتصاد مقاومتی با مدیریت جهادی

□ در این راستا مدیر عامل تعاون سپاه آقای مجید خراسانی معتقد است (خبرگزاری شبستان. ۱۳۹۶/۱۲/۱۳): «منظور از اقتصاد مقاومتی، اقتصاد ریاضتی نیست، اقتصاد مقاومتی نیاز دارد به ساختاری پویا که بتواند در برابر تکانه‌های خارجی پایدار کند و با کمترین آسیب به مسیر خود ادامه دهد».

□ اومی گوید: «در این راستا بانک‌ها باید در خدمت اقتصاد مقاومتی باشند و این همان چیزی است که در کشورهای پیشرفته به چشم می‌خورد!!» این درحالیست که امروزه دنیا «اقتصاد بدهی» و وام‌گیری از بانک‌ها را کنار نهاده بیشتر بر گسترش بازار سرمایه تأکید دارد (نظر سخنران).

□ خراسانی سپس اضافه می‌کند: «اگر اقتصاد مقاومتی بخواهد به اهداف خود برسد باید با رانت خواری، با فساد و قاچاق و مقابله کند!».

مصادق های اقتصاد مقاومتی با مدیریت جهادی

□ آقای خراسانی با اشاره به محصولات استراتژیک تصریح می کند: «در هر حوزه ای از محصولات باید یک زنجیره کامل ایجاد کرد». این دید گاه یعنی تأکید بر «خود کفایی مطلق» و اغفال از برون گرایی!

□ در رابطه با اقتصاد مقاومتی و نقش بسیج در آن نیز سردار فخاری معاون اقتصادی-سازندگی، بسیج نظرات مشابه ای را داده پیش نهاد می کند که هرچه بیشتر بسیج و سپاه را به عرصه های اقتصادی وارد شوند (خبرگزاری فارس. ۱۳۹۳/۹/۷): او می گوید «بسیج دهها هزار پروژه عمرانی در دست اجرا دارد و آماده سازی نیروهای خود برای کمک در بخش های مختلف را در دستور کار دارد».

خلاصه دیدگاه اقتصاد مقاومتی ...با برداشت جهادی

□ پس اقتصاد مقاومتی با برداشت جهادی را می توان در چند واژه و جمله خلاصه کرد:

- تأکید بر استقلال صنعتی و کشاورزی؛ بی نیازی از دنیا و بستن درها به روی خود؛

- تأکید بر درون زا بودن اقتصاد و تکمیل تمامی زنجیره های تأمین صنعتی؛

- مخالفت با اقتصاد ریاضتی؛

- واگذاری صنایع و خدمات استراتژیک به مردم، ضمن دادن اولویت به تعاونی های سپاه و بسیج؛

واگذاری صنایع و خدمات خرد به بخش خصوصی و واگذاری صنایع و خدمات بزرگ به نیروهای انقلابی - نظامی و شبه نظامی.

خلاصه دیدگاه
اقتصاد مقاومتی با
برداشت جهادی

واگذاری صنایع و خدمات
استراتژیک به نیروهای
جهادی (و برپایی یک دولت
ژاندارم)

استقلال و بی نیازی به
خارج

اقتصاد درون گرا (!) بدون
مشی ریاضتی

برداشتهای نئو کلاسیک ها از اقتصاد مقاومتی

□ برخی دیگر، برداشت لیبرالی، آنهم از نوع «نئو کلاسیک» از اقتصاد مقاومتی داشته، تلاش می کنند تا ضمن تأکید بر توسعه مبتنی بر سیاست های تعدیل اقتصادی-اجتماعی، «جهانی شدن»، کوچک سازی دولت...، نسخه های صندوق بین المللی پول و بانک جهانی را- که برای اقتصاد های پیشرفته و کشور های صنعتی نوشته شده- در ایران پیاده کنند!

□ این گروه به برنامه ریزی های بلند مدت و استراتژیک دولتی گرایش چندانی ندارند و اصولاً هر نوع برنامه ریزی بلند و میان مدت دولتی - که به جزئیات وارد شود- را، سوسیالیستی می دانند؛

غفلت نئو کلاسیک های ایران

• در کشور ما ایران فن سالاران نئو کلاسیک بدون در نظر گرفتن گروه های مافیایی دولتی و پارا اداری، تصور می کنند که مثلاً اگر بازار ارز، سکه و اتو موبیل... را آزاد بگذارند، قیمت ها بالا می رود، و به نقطه سر به سر می رسد اما نهایتاً از نفس می افتد!!

✓ به این هم وطنان باید گفت نه!: اولاً کشور های صنعتی چون آمریکا- زمانیکه هنوز «در حال توسعه بودند»، از سیاست های بازار آزاد استفاده نمی کردند و دولتهایشان هم (به توصیه های امثال هامیلتون) بسیار مداخله گر بودند و هنوز هم هستند(!)؛

✓ دوماً در ایران امروز همان باند های مافیایی نمی گذارند که قیمت از نفس بیفتد! وسط کار قیمتها را دوپاژ می کنند تا به رشد خود ادامه دهد، حتی در فقدان تقاضای کافی!!... اصلاً اگر تقاضا کم باشد خودشان تقاضا ایجاد می کنند!!

دولت روحانی و نئو کلاسیک ها....

□ با روی کار آمدن دولت روحانی در سال ۹۲، تیم اجرایی او تقریباً همه از مسوولان دوران هاشمی و از شیفتگان به مکتب نئو کلاسیک اقتصادی بودند. اتاق فکر این طرز تفکر در کشور نیز «موسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه ریزی» بوده و هست.

□ لب کلام و مایه اصلی تفکر اقتصاددانان موسوم به «حلقه نیاوران» عبارت است از آزادسازی اقتصادی و سپردن همه بازارها به «عرضه و تقاضا» و به حداقل رساندن دخالت دولت در اقتصاد از طریق پس گرفتن رسالت های تاریخی دولت در «تأمین منافع عمومی» - در همه عرصه ها غیر از برقراری امنیت - است.

□ این تیم برای حل مسائل اقتصاد کشور طرحی سازگار با سطح توسعه - حتی با پذیرش دوزاژی از رویکرد لیبرال - ندارند. طرح آنها همین واگذاری همه کارخانه ها و بنگاه های دولتی و عمومی به بخش به اصطلاح خصوصی و برقراری مکانیسم عرضه و تقاضا است، در حالی که این دست نا مرئی آدم اسمیت بقولی در ایران از روز اول آرتروز داشته است."

خواست تعدیل گرایان اقتصادی جهان از ایران....

- قدرت های طرفدار سیاستهای تعدیل (Deregulation) که امروزه رویکرد جهانی شدن (Globalization) نیز به آن اضافه شده، می گویند شما آنچه که دارید صادر کنید و بعد مرز هایتان را هم باز بگذارید، هر چه خواستید از ما وارد کنید؛ این یعنی «ادغام در بازار جهانی» (!) به گونه ای که هیچ گونه اختیاری هم نداشته باشید.
- اصرار بر پیاده سازی این دیدگاه، یعنی فقط تأکید بر «برون گرایی» و خام فروشی و غافل شدن از «درون زایی» و حمایت از نوآوری و صنایع نوپا...!

خلاصه دیدمان
اقتصاد مقاومتی
با برداشت نئو کلاسیک

برپایی دولت

«ژاندارم - کاسب»، همراه با
اقتصاد ریاضتی

تعدیل اقتصادی
و کوچک سازی دولت

برون گرایی اقتصاد

«برداشت تلفیقی» از اقتصاد مقاومتی

□ خلاصه سیاست های رو تلفیقی:

❖ گرایش به کاهش وابستگی،

❖ درون زا نمودن صنایع و خروج از اقتصاد تک محصولی،

❖ هدایت فعالیت های دولت به عرصه هایی که برای کشور استراتژیک هستند، اما برای بخش خصوصی جذابیت ندارد،

❖ فعال شدن بیشتر نقش بخش خصوصی

❖ شرکت در اقتصاد جهانی.

با توجه به ویژگی های یاد شده این پرسش مطرح می شود که نهایتاً دیدمان چپ گرا بر اقتصاد مقاومتی حاکم است؟ یا دیدمان راست گرا و لیبرال اقتصادی؟ و یا پوپولیستی راست؟

یعنی اقتصاد مقاومتی کجای نیم دایره سیاسی قرار دارد؟ چپ یا راست؟

□ اقتصاد مقاومتی خواهی نخواهی برخی ویژگی های اقتصاد کینزین را در خود دارد :

- مانند تلاش برای کاهش وابستگی از طریق خارج شدن از اقتصاد تک محصولی با دخالت مستقیم دولت،
- سرمایه گذاری دولت در عرصه هایی که بخش خصوصی مایل به سرمایه گذاری در آن نیست چرا که زود بازده نمی باشد.
- همینطور تأکید بر برقراری عدالت اجتماعی و اقتصادی.

□ اما از برخی جهات نیز به اقتصاد بازار (طیف راست) نزدیک است: مانند

○ افزایش نقش بخش خصوصی و سپردن اقتصاد به دست مردم و یا ساخت امکانات زیر بنایی،

○ شرکت در اقتصاد جهانی،

○ شکستن انحصارات دولتی؛

□ اما از آنجا که پیاده سازی هر یک از راهبرد های مربوط به سیاست های ساختاری نیاز به زمان

طولانی دارد، و درمقابل دولت نیز اتخاذ سیاست های مقطعی (کونژانکتورل) ، مانند افزایش

قدرت خرید مردم در کوتاه مدت را نیز باید در نظر داشته باشد؛ در این شرایط ایجاد موازنه

میان استراتژی های بلند و میان مدت با کوتاه مدت، اجتناب نا پذیر است.

سیاست های پولی و ارزی
و تجاری کوتاه مدت برای باز
سازی قدرت خرید مردم

دولت زدایی
و خصوصی سازی

فعالیت بیشتر در عرصه هایی
که بخش خصوصی مایل به
سرمایه گذاری نیست

سیاست های ساختاری
و خروج از اقتصاد
تک محصولی

شرکت در اقتصاد
جهانی

برقراری عدالت
اجتماعی

گسترش
سهامداران مردمی

جایگاه اقتصاد مقاومتی در نیم دایره سیاسی

• بنا بر این می توان گفت که اقتصاد مقاومتی با ویژگی هایی که از آن گفته شده یک پا در اردوی چپ و یک پا در اردوی راست دارد.

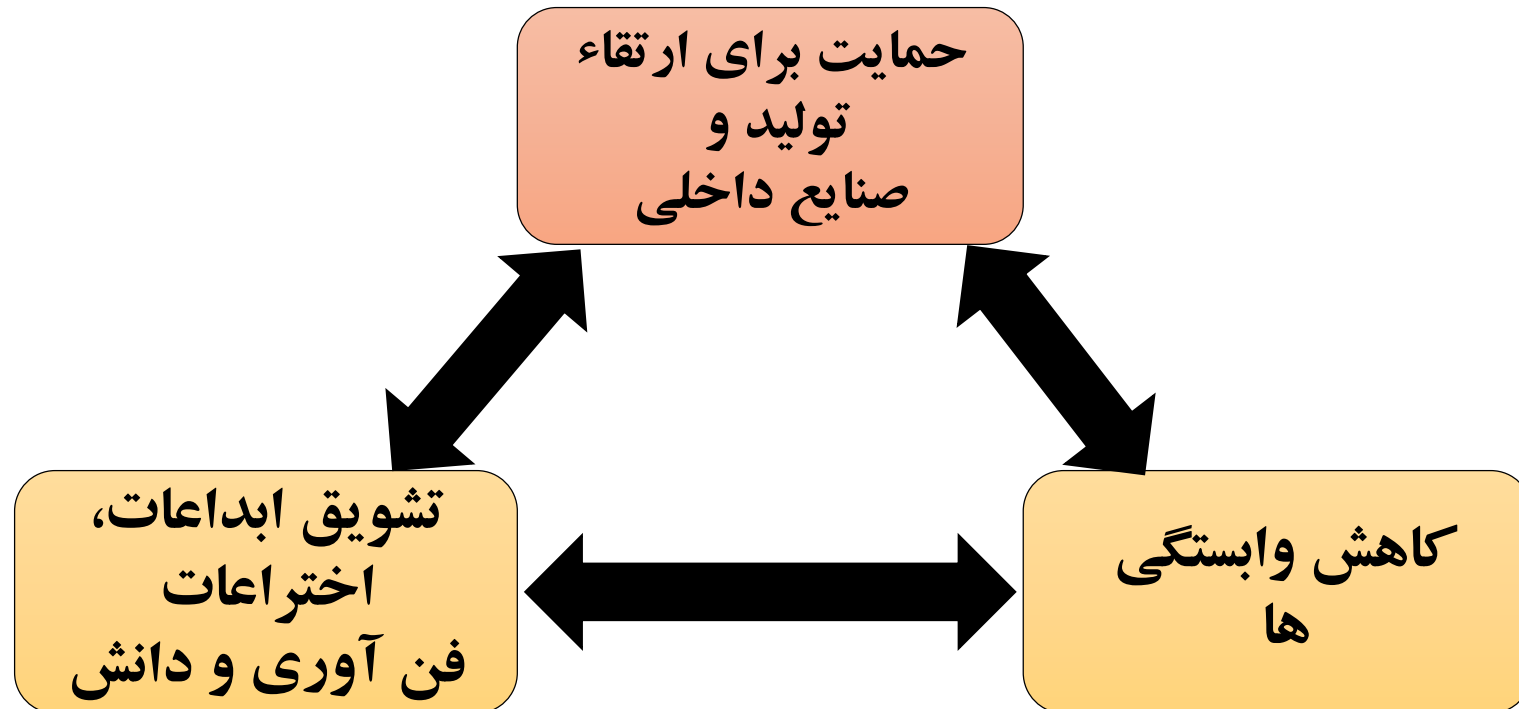
الگو برداری برای مقابله با فشار های ناشی از تحریم (!)

• غیر از الگوی چین، که با اتخاذ دو سیاست «تنش زدایی در عرصه بین الملل» و «بازنمودن محدود اقتصاد بازار»، انقلابی در اقتصاد خود ایجاد کرد، الگوی آمریکای قرن هیجدهم و نوزدهم از نظر برخی از اقتصاد دانان الگوی خوبی برای خروج ایران از رکود و فروپاشی اقتصادی- اجتماعی می باشد. بنابر این می توان گفت:

الگو برداری از آمریکا
برای مقابله با آمریکا (!!)

بکارگیری تجربه اقتصاد آمریکا برای اقتصاد ایران: سه خط مشی کارگشا

□ سه تجربه تاریخی آمریکا که در مقاوم سازی و رشد اقتصادی این کشور تأثیرگذار بوده است:

۱. حمایت برای ارتقاء تولید و صنایع داخلی

□ در سال ۱۷۱۹ مجلس عوام انگلیس اعلام کرد که شکل‌گیری صنایع در آمریکا (که در آن مقطع مستعمره

انگلیس بود) وابستگی آنها به بریتانیا را به خطر انداخته و باید جلوگیری کرد. بدین منظور قوانینی برای مهار رشد صنایع در آمریکا تصویب شد که موجب تعطیلی بسیاری از صنایع گردید.

□ با اعلام استقلال آمریکا از بریتانیا (ژوئیه ۱۷۷۶)، اولین پرسش عبارت بود از «چگونگی رهایی از وابستگی به

انگلیس؟» در این راستا یک «دولت مرد» ملی‌گرا و هوشمند با نام الکساندر هامیلتون اولین کسی بود

که مبنای نظری حمایت از صنایع نوزاد را شکل داد و خط‌مشی اجرایی و سیاست اقتصادی یک قرن آمریکا را مشخص کرد.

راهبرد های رشد

□ هامیلتون ۱۱ گروه از راهبرد ها را برای رشد صنایع و بنگاه ها پیشنهاد کرد که مهم ترین آن ها عبارت بود از:

- ❖ وضع تعرفه بر واردات و در برخی موارد ممنوعیت آنها با هدف حمایت از صنایع نو پا؛
- ❖ اعطای یارانه های تولیدی؛
- ❖ ممنوعیت صادرات مواد خام و جوایز صادراتی و توسعه زیربنای لازم؛
- ❖ تشویق نوآوری ها و اکتشافات جدید در درون کشور و یا کپی برداری از آنچه در کشورهای دیگر تولید می شود و...

بازی با تعرفه های گمرکی

برای مقابله با ترفند کشور های پیشرفته

➤ بعد از گزارش هامیلتون نرخ های تعرفه افزایش یافت و در سال های ۱۷۹۱ تا ۱۸۴۶ این روند ادامه داشت (منهای ۱۸۱۰ تا...چند سالی).

➤ بعد از بالا رفتن تولید و کیفیت محصولات آمریکایی، از ۱۸۴۶ با کاهش تعرفه های گمرکی، سیاست

آزاد سازی اقتصادی در دستور کار قرار گرفت. اما کاهش زود رس تعرفه ها (که تحت فشار انگلیس ها

صورت گرفت) قدری بر صنایع نو پای آمریکا ضربه زد. پس آبراهام لینکلن که در سال ۱۸۶۰ به ریاست

جمهوری آمریکا رسیده بود، مجدداً سیاست های حمایت از صنایع نو پا و افزایش تعرفه ها را در دستور کار خود

قرار داد.

بازی با تعرفه های گمرکی

➤ افزایش مجدد تعرفه ها ۴۰ تا ۵۰ درصد بود که تا آستانه جنگ جهانی اول ادامه داشت.

➤ با دنبال کردن سیاست های حمایت گرایانه، نرخ تولید ناخالص داخلی (GDP) سرانه افزایش یافت:

مطالعه‌ی رابطه‌ی نرخ تعرفه و رشد اقتصادی در طی سالهای ۱۸۳۱ تا ۱۹۱۱ نشان می‌دهد که متوسط نرخ رشد سالانه تخمینی برای آمریکا ۲,۴ بوده است، در حالی که متوسط نرخ رشد در کشورهای اروپایی که از سیاست‌های آزادسازی تجاری پیروی می‌کردند ۱,۲ بوده است.^۴

➤ این خط مشی در ده سال اخیر نیز مجدداً در دستور کار قرار گرفت: باراک اوباما در سال ۲۰۱۳ نسبت به واردات تایر خودرو از چین تعرفه سنگین اعمال کرد. ترامپ هم از زمانی که سر کار آمده است از ابزار اعمال تعرفه نسبت به واردات محصولات چینی استفاده کرده است و مقابل این رقیب بین‌المللی خود ایستاده است.

آمریکا و تعیین زمان آزاد سازی و «جهانی سازی» اقتصاد برای دیگر کشورها(!)

□ جالب است بدانیم که آمریکا، به مثابه پیشگام لیبرالیزم اقتصادی در جهان، تنها بعد از

جنگ جهانی دوم و قدرت یافتن صنایع در آن کشور بود که راهبرد برون گرایی و

جهانی سازی (ارتقاء تجارت، صادرات) صنایع خود را در دستور کار قرار داد.

➤ در شرایط کنونی کشور های صنعتی غرب از جمله خود آمریکا با استفاده از رویکرد

«جهانی سازی» میخواهند همان فشار هایی را که کشور های اروپایی بر سر آمریکا قرن

۱۸ و ۱۹ آوردند، بر سر کشور هایی چون ایران بیاورند (!) با این تفاوت که امروزه اهرم های

فشار متنوع و قوی تری (چون تمایل به عضویت در WTO)، در دستان قدرت های جهانی قرار دارد.

۱۱. دومین خط مشی کلان آمریکا

سرمایه گذاری برای اختراعات، ابداعات، فناوری و دانش

□ در دهه‌ی ۱۸۳۰ آمریکا حمایت از کشاورزی و صنعت را با اعطای «وام برای تحقیق و توسعه» به انجام رسانید و در نیمه‌ی دوم قرن ۱۹ این سرمایه‌گذاری‌ها به حوزه آموزش و پرورش و زیرساخت‌ها گسترش یافت.^۷

□ در این برهه از تاریخ، آمریکا، برای پیاده‌سازی استراتژی امنیت ملی خود، برنامه‌ی بلندمدتی

برای سرمایه‌گذاری در تحقیق و توسعه (در زمینه‌های علوم، فناوری‌ها، مهندسی و علوم

ریاضی) پیش‌بینی کرد و مقرر شد که سهم هزینه‌های تحقیق و توسعه به ۳ درصد تولید ناخالص

داخلی (GDP) آمریکا برسد (یادآوری: در شرایط کنونی سهم تحقیق و توسعه در ایران نیم درصد است!! قرار بود در

برنامه ششم - {۱۳۹۵-۱۴۰۰} به ۴ درصد افزایش یابد و در چین ۱/۹۸ درصد تولید ناخالص داخلی است).

□ آمریکا با این خط مشی در سال ۲۰۱۴، در جایگاه پنجم نوآوری در جهان قرار گرفته است.^۹

۱۱. سومین ابر خط مشی آمریکا: «کاهش وابستگی»

□ ایالات متحده آمریکا بزرگ‌ترین مصرف‌کننده و سومین تولیدکننده نفت خام دنیاست.

□ این کشور تا قبل از ۲۰۰۶ حدود ۴۹ درصد از نفت مصرفی خود را از طریق واردات تأمین می‌کرد. وابستگی به نفت وارداتی باعث آسیب‌پذیری اقتصاد آمریکا در چهار شوک نفتی (در سال‌های ۱۹۷۳، ۱۹۷۶، ۱۹۹۰ و ۲۰۰۸) شد، بنابراین در سال‌های اخیر آمریکا سعی کرده است تا میزان وابستگی خود به واردات نفت را کاهش دهد.

□ برای رسیدن به کاهش وابستگی از این راهکارها استفاده می‌کند:

○ توسعه منابع غیرمتعارف نفتی (نظیر شیلهای نفتی و گازی)

○ کاهش مصرف انرژی و کاهش مصرف نفت؛

○ افزایش تولید داخلی نفت؛

○ جایگزینی نفت با دیگر حامل‌های انرژی^{۱۱} از جمله گاز طبیعی و انرژی‌های تجدیدپذیر (باد، خورشید، آب)

با انجام این سیاست‌ها واردات نفت آمریکا از سال ۲۰۰۶ روند نزولی به خود گرفته و اقتصاد این کشور وابستگی خود به نفت وارداتی را به شدت محدود کرده است^{۱۲}: بر اساس گزارش اداره اطلاعات انرژی آمریکا

«میزان^{۱۰} وابستگی به انرژی وارداتی از ۱۹ درصد در سال ۲۰۱۱ به ۱۰ درصد در سال ۲۰۳۵ خواهد رسید»^{۱۲}.

آسیب شناسی اقتصاد مقاومتی در اقتصاد ملی

□ مسیری که تاکنون تحت عنوان اقتصاد مقاومتی در ایران دنبال شده است هیچکدام از این بایسته‌ها را رعایت نکرده است! و در حد شعار باقی مانده است. بنابر این با دنبال نمودن روشهای متعارف نمی توانم انتظار دستاورد مهمی را داشت.

□ چرا؟

چرا فروپاشی اقتصاد؟

اقتصاد مقاومتی

ارکان

ایجاد تحرک و پویایی در اقتصاد

□ ایجاد تحرک در تولید ملی: دهها سال است که سیل عظیمی از تولیدات کشور های دیگر به داخل کشور سرازیر می شود... با وضعیتی که برای کشور بوجود آمده، ما مجبور به مصرف کالا های چینی هستیم! کالای ایرانی از نظر قیمت و کیفیت قابل رقابت با مشابه خارجی نیست.

□ ایجاد تحرک در اشتغال: همین واردات خارجی سبب افزایش بیکاری روز افزون در کشور و تعطیلی کارگاهها شده است. از سوی دیگر تبعیض در استخدام در بخش های دولتی و عمومی سبب فرار مغزها بسوی کشور های غرب شده است.

□ کاهش تورم: عمده ترین علت تورم را کسری بودجه استقراض از بانک مرکزی می نامند، اما عوامل دیگری چون روابط بین الملل تنش آلود با دنیا و دخالت های افراد غیر متخصص نیز از نظر من عامل مهمی در این زمینه می باشد.

ایجاد تحرک برای بالا بردن بهره وری و عدالت اجتماعی

□ ایجاد تحرک برای بالا بردن بهره وری: پائین بودن مزمون ساعات کار مفید در ادارات، و کارخانه ها، تأکید بر زمان مزدی بجای کار مزدی، توزیع کارانه مساوی بجای «فردی نمودن حقوق و دستمزد» از جمله عوامل در عدم تحرک در این زمینه است؛ علاوه بر این ها در شرایط کنونی دانشگاههای مابجای تولید دانش آموخته مولد، با پرداختن به کسب و کار در پردیس هایشان، ناقل عارضهٔ مدرک گرایی شده اند!

□ عدم تحرک در ایجاد عدالت اجتماعی: به دو دلیل: یک اصولاً رویکرد نئوکلاسیک اقدام دولت برای ایجاد عدالت اجتماعی را یکی از علل کسری بودجه می داند! دوم وجود مجموعه ای از قوانین تبعیض آمیز مانع از پیدایش تحرک در این عرصه است.

حمایت از بخش خصوصی

□ حمایت های نمادین از بخش خصوصی

در این زمینه بوروکراسی سر سختی علیه تولید داریم: به جرأت می توان گفت که بوروکراسی محافظ حاکم در ایران در کلیت خود به شدت ضد تولید است. هم از بخش خصوصی ارتزاق می کند و هم حرمت کار آفرین را ندارد: از شهرداری گرفته تا تأمین اجتماعی، ادارات دارایی، بهداشت، تعزیرات، قوه قضائیه... همه کار آفرین ستیز هستند!

□ در این شرایط ما در برابر یک بخش خصوصی سرخورده و بی انگیزه هستیم که اهمیت اندکی به آموزش های ضمن خدمت و بدو خدمت می دهد؛ بعلاوه سهم بخش خصوصی از هزینه های تحقیق و توسعه نزدیک به صفر است؛ در واقع استنباط کلی بخش خصوصی این است که برای افزایش سود و درآمد به دانایی بیشتر نیازی نیست!

تکیه بر ظرفیت های داخلی

□ ظرفیت های علمی ایران عمدتاً در عرصه های نظامی (هوا- فضا، اسلحه سازی)، سد سازی و نانو تکنولوژی می باشد. این پیشرفت ها قابل تحسین است اما کافی نیست، اصولاً من با الگوی روسیه برای پیشرفت مخالف هستم.

□ ظرفیت های طبیعی و تاریخی بسیاری داریم: به نظر من ایران را می توان تنها با استفاده از صنعت توریسم به خود کفایی رساند.

□ ظرفیت های جغرافیایی: موقعیت جغرافیایی ایران می تواند سبب افزایش قدرت ملی در عرصه

جهانی شود. در این عرصه نیز در دهه های اخیر- اگر تأسیسات بندری چابهار را که با کمک

هند ایجاد شده کنار بگذاریم- پیشرفت نزدیک به صفر بوده است. فقیر ترین مردم ما در این

منطقه هستند!

مدیریت منابع ارزی

□ یکی از مهمترین ارکان توسعه اقتصادی منابع ارزی می باشد. در میان کشور های در حال توسعه شاید بتوان گفت که ایران کمترین ذخایر ارزی در جهان را دارد: آقای روحانی در هفته های گذشته، هنگام ارائه لایحه بودجه سال ۹۸ در مجلس شورای اسلامی گفت: در اوایل سال ۹۷ در شرایطی قرار گرفتیم که ذخیره اسکناس ارزی ما تقریباً صفر بود!!

□ کشوری که ۷۰۰ میلیارد دلار طی ۸ سال نفت فروخت، که بیش از نیمی از آن معلوم نشد کجا رفت؟! حتی پیگیر ۱۸ میلیارد دلار وارد شده به ترکیه نیز نشده است و در این زمینه شفاف سازی و اطلاع رسانی نمی شود! در این شرایط باید پرسید: از کدام مدیریت ارزی سخن می

گوییم!!!

تجهیز برای مقابله با عوامل تهدید کننده:

□ در رابطه با بلایای طبیعی: حدود ۲۷ سال پیش در دانشگاه تهران بارها و بارها از ضرورت تجهیز کشور به هواپیما و بالگرد های «کانادر» برای اطفاء حریق و همینطور نجات سیل زدگان سخن ها گفتیم؛ اما متأسفانه صدای دانشگاه به سختی به گوش ناشنوای قدرت وارد می شود.

– علاوه بر این در ارتباط با زمین خواری و تبدیل زمین های منابع طبیعی به پادگان های بیهوده، همینطور جنگل زدایی بی ضابطه توسط تعاونی های امنیتی و پیامد های اسفبار آنها نیز سخن بسیار گفته شده است.

□ تجهیز برای مقابله با تکانه های تخصصی: شاید تنها عرصه ای که در مرکز دلمشغولی نظام قرار داشته است و در آن تلاشهایی برای تجهیز صورت گرفته، عرصه آماده سازی برای مقابله با دشمن باشد.

مقابله با فساد، مردم محوری...

□ در این زمینه های تنها کارهای نمادین و پوپولیستی صورت گرفته است:

در رابطه با شعار مبارزه با فساد: این پرسش مطرح است که آیا مسئولین واقعن خواهان مقابله با فساد هستند؟! و یا موضع گیری هایی اینچنین برای درج در تاریخ است؟! اگر واقعن خواهان مقابله با فساد هستند، اصل شفافیت را در نظام اداری پیاده کنند: چراستند FITF را امضاء نمی کنید؟! اگر شفافیت، «مبارزه با رانت»، خروج میلیارد ها دلار ارز از کشور و ...، لازمه پیاده کردن اقتصاد مقاومتی است، پس به آنها تن دهید!

بایسته ها و پیش نیازهای اقتصاد مقاومتی

- اگر بخواهیم اهداف اقتصاد مقاومتی را صادقانه دنبال کنیم باید روی چند هدف برای دوره پنج ساله متمرکز شد: تعامل با دنیا؛ حمایت از نوآوری، اختراع، کپی برداری و تجاری کردن آنها، اشتغال مولد؛
- تعامل سازنده با دنیا: برون گرایی به معنای فراهم کردن زمینه های رقابت با جهان است. ایران باید بتواند، ضمن تنش زدایی با دنیا، کالا های تراز جهانی تولید کند و در سطح جهان به عنوان «تولید کننده معتبر» مذاکره کند تا بتواند به معنای واقعی مشی برون گرایی را پیاده سازد.
- همچنین درون زایی نیز لازمه اقتصاد مقاومتی است: مسیر درست این است که از ایده به نوآوری و از نوآوری به تجاری سازی برسیم این مسیر باید کوتاه پویا و کارآمد شود. در این میان نیز سهم دانشگاه بوجود آوردن مغز خلاق است.

از کدام راه

- ۱) تنش زدایی با دنیا و خارج کردن ایران از بحران های خارجی؛
- ۲) حمایت از بنگاههای کوچک و متوسط برای ایجاد اشتغال؛
- ۳) سرمایه گذاری دولتی در برخی زنجیره های مرتبط با نفت برای فاصله گرفتن از خام فروشی؛
- ۴) تشویق بخش خصوصی به سرمایه گذاری در امور زیر بنایی با استفاده از گونه های «بی او تی»؛
- ۵) توسعه زنجیره توریسم،
- ۶) ترفیع برند ها و کیفیت محصولات ایرانی برای ایجاد تغییر در دیدگاه مرتبط با «مدین ایران»؛
- ۷) تقویت بنگاههای خصوصی با استفاده از ابزار های مالیاتی (کاهش) و یارانه های تولید؛
- ۸) ایجاد صنایع قهرمان و پیشرو در برخی از زنجیره ها که زمینه های ملی آن وجود دارد؛
- ۹) تقویت قابلیت رقابتی بنگاهها از طریق تشویق به انتقال تکنولوژی؛ ابداع، اختراع و تجاری سازی آنها؛
- ۱۰) سرمایه گذاری در زمینه های تحقیق و توسعه علوم دقیقه و انسانی و پشتیبانی فعال از مخترعان؛
- ۱۱) اصلاح قانون مربوط به «حمایت و تشویق سرمایه گذاری خارجی»؛
- ۱۲) تقویت بخشهایی از کشاورزی و دامپروری که از نظر اقتصادی و اکولوژیک پایدار و مقرون به صرفه باشد؛
- ۱۳) حرکت به سوی ماهیگیری پایدار (با مجهز کردن پرورش و صید ماهی گیری و به فناوری های نوین)؛

پی نوشت ها

- ۱. لیست، فردریک، اقتصاد ملی و اقتصاد جهانی، تجانس ها و راهکارها، کیاوند، عزیر، ۱۳۷۸، نشر دیدار. ص ۱۶۲
- ۲. چانگ، ها جون، ترجمه نبوی، میرمحمود، شهابی، مهرداد " نیکوکاران نابه کار، چاپ اول، ۱۳۹۲، آمه، تهران، ص ۸۱-۸۰
- ۳. ANTHEM PRESS, 2002, Chang, ha-joon. kicking away the ladder: development strategy in historical prespective. pages 26-30, ۲۰۰۲
- ۴. همان
- ۵. همان، صفحات ۳۰ و ۳۱
- ۶. شارل ژید و ریست، تاریخ عقاید اقتصادی، جلد اول، انتشارات دانشگاه تهران، ص ۴۳۸-۴۳۶
- ۷. ANTHEM PRESS, 2002, Chang, ha-joon. kicking away the ladder: development strategy in historical prespective. pages 30-31, ۲۰۰۲
- ۸. The National Security Strategy Report, ۲۰۱۰
- ۹. Global competitiveness Report, ۲۰۱۴
- ۱۰. گزارش مرکز پژوهش های مجلس با عنوان " چشم انداز نفت ایالات متحده آمریکا، ۱۳۹۱
- ۱۱. پروژه استقلال " از سوی ریچارد نیکسون رییس جمهور وقت آمریکا ارائه شد که بر اساس آن، خودکفایی با تلاش در سه حوزه متنوعسازی منابع سوختی و وارداتی، روی آوردن به انرژیهای جدید و تلاش برای بهینهسازی مصرف سوخت متمرکز شده است (ترابی ، 1389: 8)
- ۱۲. بر مبنای چشم انداز اداره اطلاعات انرژی آمریکا، در دوره مورد بررسی (تا افق 2040)، (نرخ رشد تولید کل انرژی داخلی آمریکا از نرخ رشد مصرف آن سبقت میگیرد و این مسئله طبعاً موجب کاهش واردات انواع انرژی در این کشور می شود، به طوری که میزان وابستگی به انرژی وارداتی از 19 درصد در سال 2011 به 10 درصد در سال 2035 و 9 درصد در سال 2040 کاهش خواهد یافت (اداره اطلاعات انرژی آمریکا، 2013).

حمایت گرایي از کدام راه

- از منظر فردریک لیست، اقتصاددان شاخص قرن نوزدهم، **حمایت از صنایع نوزاد** تا زمانی جایز است که کارخانه‌ها رشد کافی کرده و دیگر بیمی از رقابت خارجی نداشته باشند. بعلاوه
- **حمایت باید با هدف پرورش بنیه صنعتی کشور باشد،**
- **منحصر و محدود به بعضی رشته‌های تولیدات ملی باشد** که به منزله‌ی ریشه و اصل هستند و بقیه‌ی صنایع تابع آن محسوب می‌شوند (مثل پتروشیمی سنگین).^۶
- بنابراین حمایت گرایي **به معنای حمایت بی حد و حصر، بی قاعده و غیرعقلایی از صنایع داخلی**

نیست.

نظارت بر سرمایه گذاری خارجی

□ از اوایل دهه‌ی ۱۸۱۰ در برهه‌ی کوتاهی، و باز تحت فشار کشورهای اروپایی، تعرفه پایین و افزایش واردات در دستور کار قرار گرفت؛ این خط مشی موجب افزایش واردات کالاهای انگلیسی به آمریکا شد و آسیب جدی به تولیدات صنعتی در آمریکا زد و موجب بروز بحران در بازار پولی و بانکی شد. آمریکا با درس گرفتن از این بحران در سرتاسر قرن ۱۹ نظارت بر سرمایه‌گذاری خارجی را تشدید کرد و سرمایه‌گذاری خارجی بر برخی صنایع و منابع طبیعی را ممنوع اعلام کرد.

آسیب شناسی اقتصاد مقاومتی در اقتصاد ملی

□ مسیری که تاکنون تحت عنوان اقتصاد مقاومتی در ایران دنبال شده است هیچکدام از این بایسته‌ها را رعایت نکرده است! و در حد شعار باقی مانده است. بنابر این با دنبال نمودن روشهای متعارف نمی‌توانیم انتظار دستاورد مهمی را داشت.:

□ سنسورهای سیستم نسبت به تحولات، واکنشی نشان نمی‌دهند یا واکنشی بر عکس نشان می‌دهند. برای مثال درآمد نفتی دولت به ازای هر بشکه حدود ۷۰ دلار کاهش پیدا می‌کند اما این مسئله هیچ تغییری در رفتارهای هزینه‌ایی و رفتارهای وارداتی دولت به نمایش نمی‌گذارد؛

□ طی چهار دهه گذشته با افزایش چشمگیر سهم دانش‌آموختگان دانشگاهی در ساختار اشتغال رو به رو هستیم؛ اما بهره‌وری مان روند نزولی داشته است، چرا؟ چون آموزش عالی به طرف سودبری و تجارت گرایش یافته است!

سیاست های رسمی و کلی اقل مقاومتی

□ بر این اساس سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی با دیدمان جهادی عبارت است از:

➤ انعطاف پذیر بودن،

➤ فرصت ساز بودن،

➤ درون زا بودن،

➤ پیشرو و برون گرا بودن،

➤ مولد و تولید کننده بودن...

□ اما این سیاست ها روشن کننده نیست: انعطاف پذیری در قبال چی و کی؟ چطور می توان

برون گرا بود درحالیکه حتی در سازمان همکاریهای شانگهای نیز ما را به عضویت نمی پذیرند!

پاکستان را به عضویت می پذیرد اما ایران را خیر! چطور می توان با انبوهی از مقررات و قوانین

بوروکراتیک و سرکوب کننده بخش خصوصی محروم کشور، «مولد و تولید کننده» بود؟

برداشت «تعدیلی ها» از اقتصاد مقاومتی

□ تا چندی پیش درک دقیق و درستی از اقتصاد مقاومتی نداشتیم و مرز میان این رویکرد با اقتصاد جنگی از یک سو و اقتصاد مبتنی بر بازار آزاد برای جامعه علمی روشن نبود.

□ در واقع، دستور رهبری به **تغییر اصل ۴۴ و قانون اساسی** و پیاده سازی این دیدگاه و نهایتاً پذیرش نیمه رسمی نظام سرمایه داری در ایران، این **ابهام را** برای برخی از محافل طرفدار اقتصاد بازار پیش آورد که **حتماً با تأکید بر برون گرایی**، نظام تلاش دارد بر اساس رویکرد سیاست های تعدیل، اقتصاد مقاومتی را پیاده کند.